

Nr 197

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående avtal med Örebro läns landsting om driften av Mellringe sjukhus i Örebro; given Stockholms slott den 27 oktober 1961.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

BERTIL

Rune B. Johansson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen framlägges förslag till avtal med Örebro läns landsting angående dess övertagande av driften vid Mellringe sjukhus i Örebro från och med den 1 januari 1962. Avtalet innebär, att landstinget för statens räkning skall ansvara för driften av sjukhuset. Landstingets kostnader här för skall ersättas av staten med belopp per vård dag, som motsvarar genomsnittliga nettodriftkostnaderna per vård dag vid Falbygdens sjukhus i Falköping, det senaste i drift ianspråktagna statliga mentalsjukhuset. Landstinget skall svara för sjukhusets personalorganisation och utrustning. Bidrag till utrustningen föreslås utgå i form av ett amorterings- och räntefritt lån.

Utdrag av protokollet över inrikesärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet å Stockholms slott den 27 oktober 1961.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för inrikesdepartementet, statsrådet Johansson, *fråga om överlåtande av driften vid Mellringe sjukhus i Örebro till Örebro läns landsting* samt anför därvid följande.

I. Inledning

Frågan om samarbete mellan staten och ett landsting beträffande driften av mentalsjukhus har redan tidigare aktualiserats. Jag vill sålunda erinra om att Kungl. Maj:t genom beslut den 6 juni 1957 och den 5 juni 1959 uppdrog åt mentalsjukvårdsberedningens byggnads- och utrustningsdelegation att föra förhandlingar med Stockholms läns landsting angående uppförande, utrustning och drift av ett nytt mentalsjukhus i Stockholms län. Delegationens förslag redovisades i prop. nr 87 till 1959 års riksdag och i prop. nr 93 till 1960 års riksdag. I överensstämmelse med i sistnämnda proposition framlagt förslag bemyndigades Kungl. Maj:t (rskr 208) att godkänna avtal med landstinget innebärande, att landstingskommunen skulle i Upplands Väsby uppföra och driva en gemensam sjukhusanläggning för ett mentalsjukhus och ett lasarett. Avtalet innebar bl. a., att landstinget förband sig att på mentalsjukhuset vårda sådana psykiskt sjuka, som mottages på statens mentalsjukhus och att driftmässigt tillämpa lägst den standard, som gällde för Falbygdens sjukhus i Falköping. Vidare innehöll avtalet grunder för fördelningen mellan Kronan och landstinget av kostnaderna för anläggningens uppförande, utrustning och drift m. m. Ersättningen för driften av mentalsjukhuset skulle utgå med ett belopp per vård dag motsvarande driftkostnaderna per vård dag vid Falbygdens sjukhus. Sedermera har emellertid Kungl. Maj:t på grundval av inhämtade yttranden över risken för störningar av flygbuller från Arlandafältet funnit sig icke kunna godkänna avtalet. Byggnads- och utrustningsdelegationen

har den 27 januari 1961 erhållit nytt uppdrag att i samråd med Stockholms läns landsting undersöka förutsättningarna för uppförande av lasaretsanslutna mentalsjukhus på andra platser i länet.

Förutom Stockholms läns landsting har även andra landsting visat intresse för ett samarbete med staten inom mentalsjukvården i syfte att medverka till ett smidigt genomförande av ett landstingskommunalt övertagande av huvudmannaskapet för mentalsjukvården. Vid urtima möte den 24 april 1961 behandlade sålunda Örebro läns landsting frågan om landstingets övertagande av driften av Mellringe sjukhus i Örebro.

Förvaltningsutskottets och sjukvårdsstyrelsens gemensamma framställning i ärendet till 1961 års landstingsmöte innehöll bl. a. en erinran om att landstingets sjukvårdsutredning av år 1952 till 1954 års landsting riktade en rekommendation, att landstinget skulle upptaga överläggningar med statsmakterna i syfte att landstinget »inom länet skulle uppföra och driva ett sinnessjukhus motsvarande behovet för länets invånare, mot det att landstinget från staten fick uppbära bidrag motsvarande statens kostnader för uppförande och drift av ett sinnessjukhus med motsvarande antal vårdplatser». 1954 års landsting beslutade i anledning härav uppdraga åt förvaltningsutskottet att upptaga överläggningar med staten rörande ett eventuellt »övertagande av sinnessjukvården i länet mot åtnjutande av ett statsbidrag motsvarande statens självkostnader för uppförande och drift av sinnessjukhusplatser för länets behov».

Förvaltningsutskottet och sjukvårdsstyrelsen framhöll vidare i sin framställning till 1961 års urtima landstingsmöte, att, efter gjorda statliga utredningar, det icke längre torde råda någon tvekan om att huvudmannaskapet för mentalsjukvården kommer att överföras på landstingen. Enligt de båda organens mening vore »det emellertid av mycket stor betydelse, att landstinget vid sådant förhållande beredes möjlighet att självt bestämma om uppbyggnaden av personalorganisationen för Mellringe sjukhus och icke försätts i den situationen, att den nye huvudmannen har att övertaga en anläggning med färdig organisation, beträffande vilken det alltid är svårt att göra ändringar». Det hette vidare, att »enda möjligheten för landstinget att kunna öva något avgörande inflytande på utformningen av sjukhusets personalorganisation, torde vara att avtal redan under innevarande år träffas med staten om landstingets övertagande av driften av sjukhuset och eventuellt även utrustning av detsamma. Avtalet skulle härvid i huvudsak ansluta sig till det avtal som redan träffats mellan staten och Stockholms läns landsting».

Landstinget beslutade i enlighet med förvaltningsutskottets och sjukvårdsstyrelsens hemställan att bemyndiga utskottet att upptaga förhandlingar med vederbörande statliga myndigheter och med dem träffa preliminärt avtal om landstingets övertagande av driften av Mellringe sjukhus

vid sådan tidpunkt att landstinget kan få inflytande på personalorganisationens utformning.

På grundval av Örebro läns landstings beslut uppdrog Kungl. Maj:t den 15 september 1961 åt medicinalstyrelsen att upptaga förhandlingar med landstinget om dess övertagande av driften vid Mellringe sjukhus samt till Kungl. Maj:t inkomma med av uppdraget föranledda förslag.

Mellringe sjukhus beslutades av 1957 års riksdag (prop. nr 103; rskr 237) för en ursprungligen beräknad kostnad i redovisade delar av 32 000 000 kronor. Beloppet reducerades med 1 530 000 kronor efter en av 1960 års riksdag beslutad minskning av antalet vårdplatser från 780 till 720. Senast i prop. nr 66 till 1961 års riksdag har de olika etapperna i sjukhusets utbyggande närmare redovisats. Såvitt nu kan bedömas torde sjukhuset kunna börja mottaga patienter under senhösten 1962. Dessförinnan skall sjukhuset ha utrustats och större delen av personalen anställt.

II. Förslag till avtal med Örebro läns landsting

Med skrivelse den 24 oktober 1961 har medicinalstyrelsen överlämnat följande förslag till avtal med Örebro läns landsting.

Förslag till

Avtal mellan medicinalstyrelsen såsom företrädare för Kungl. Maj:t och Kronan, å ena, samt Örebro läns landstingskommuns förvaltningsutskott såsom företrädare för landstingskommunen, å andra sidan, angående överlåtande på landstingskommunen av driften m. m. vid Mellringe sjukhus i Örebro.

§ 1.

Kronan upplåter med nyttjanderätt från och med den 1 januari 1962 det under uppförande varande Mellringe sjukhus, nedan kallat sjukhuset, till landstingskommunen, som åtager sig att för Kronans räkning omhändervård sjukhusets förvaltning och drift.

§ 2.

Därest ej annat stadgas i detta avtal skola bestämmelserna i gällande sjukhuslag och sjukhusstadga tillämpas beträffande sjukhusets förvaltning och drift.

§ 3.

Landstingskommunen förbinder sig att å sjukhuset bereda vård åt sådana psykiskt sjuka, som mottagas på statens mentalsjukhus och äro bosatta i Örebro län, dock med undantag för sådana sjuka som kräva vård

å fast paviljong, specialavdelning eller avdelning, avsedd för patienter med tuberkulos i smittosamt skede.

Landstingskommunen förbinder sig att inom sjukhusets upptagningsområde bedriva kontrollerad familjevård och hjälpverksamhet, varvid bestämmelserna härom i stadgan angående sinnessjukvården i riket i tillämpliga delar skola lända till efter rättelse.

Sjukhuset må ej ianspråktagas för annat ändamål utan Kungl. Maj:ts medgivande.

§ 4.

Inskränkning i sjukhusets drift må endast ske efter tillstånd av medicinalstyrelsen.

§ 5.

Sjukhusets direktion skall ha sju ledamöter, av vilka Kungl. Maj:t utser två.

För ledamöterna utses fyra suppleanter, av vilka Kungl. Maj:t utser en.

Kungl. Maj:t äger utse en revisor för granskning av sjukhusets förvaltning och räkenskaper.

§ 6.

Sjukhuset utrustas och inredes av landstingskommunen efter samråd med mentalsjukvårdsberedningens byggnads- och utrustningsdelegation. Kostnaderna härför skola bestridas med statsmedel intill ett belopp av 4 500 kronor per vårdplats för sammanlagt högst 720 vårdplatser, vilket sker i form av ett landstinget beviljat ränte- och amorteringsfritt statligt lån. Lånemedlen utbetalas till landstingskommunen i tre lika stora delar den 1 juli och den 1 oktober 1962 samt den 1 januari 1963.

§ 7.

Kostnaderna för sjukhusets förvaltning och drift ersättas årligen av Kronan med det belopp per vårddag, som motsvarar genomsnittliga nettodriftkostnaderna per vårddag under motsvarande år vid Falbygdens sjukhus, inberäknat vid detta sjukhus nedlagda kostnader för normala ersättningsanskaffningar och normalt underhåll med avseende å sjukhusets anläggningar, utrustning och inredning.

Därest nettodriftkostnaderna per vårddag vid Falbygdens sjukhus för något kalenderår understiga nettodriftkostnaderna under motsvarande år vid Mellringe sjukhus skall, om detta är förmånligare för landstingskommunen, ersättningen i stället motsvara genomsnittliga nettodriftkostnaderna per vårddag vid Falbygdens sjukhus för de båda budgetår, som ingå i ifrågavarande kalenderår, dock högst motsvarande nettodriftkostnaderna vid Mellringe sjukhus.

Under första driftåret (kalenderåret) skall dock ersättningen beräknas efter vårdkostnaden under första driftåret (kalenderåret) vid Falbygdens sjukhus.

Såsom gottgörelse till landstingskommunen för dess omkostnader för sjukhuspersonalens pensionering skola i den årsvis uträknade medelkostnaden per vård dag vid Falbygdens sjukhus inräknas pensionskostnader, beräknade till 15 % av den avlöningssumma, som ingår i medelkostnaden och som bokförts under det i riksstaten upptagna anslaget Statens mentalsjukhus: Avlöningar.

Driftersättningen utgår med högst det belopp per vård dag, som motsvarar nettodriftkostnaden per vård dag vid sjukhuset jämte pensionskostnader.

Ersättningen för driftkostnaderna utbetalas à conto under löpande kalenderår kvartalsvis i förskott med slutlig avräkning efter årets utgång.

§ 8.

Vårdavgifterna vid sjukhuset skola utgå enligt de för statens mentalsjukhus gällande avgiftsbestämmelserna.

§ 9.

Ändringar i sjukhusets fasta anläggningar må icke ske utan medicinalstyrelsens medgivande dock att sådant medgivande icke erfordras för arbeten vilka icke innebära förändring av anläggningarnas planläggning eller eljest äro av ringa betydelse.

Mera omfattande förändringar skola underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Syn av byggnader och fast inredning skall äga rum en gång årligen, varvid representant för medicinalstyrelsen skall deltaga å Kronans bekostnad.

Protokoll över syneförrättningen skall för justering och kännedom tillställas medicinalstyrelsen. I protokollet angivna arbeten skola utföras genom landstingskommunens försorg.

§ 10.

Kostnader för den utbildning av mentalsjukvårdspersonal, som med vederbörande statliga myndigheters medgivande kan komma att anordnas vid sjukhuset, skola bestridas av statsmedel efter särskild överenskommelse mellan landstingskommunen och statsverket.

§ 11.

Landstingskommunen övertager Kronans förpliktelser enligt det avtal om erforderligt markförvärv m. m. för Mellringe sjukhus, som ingåtts mellan Kungl. Maj:t och Kronan å ena och Örebro stad å andra sidan och som

redovisats i Kungl. Maj:ts proposition nr 103 år 1957 (sid. 52—55) i vad avser Kronans åtaganden till Örebro stad att dels erlägga ersättning för vatten- och elleverans samt eventuellt beslutade avloppsavgifter, dock ej anslutningsavgifter, dels ansvara för hyran för av staden uppförda bostäder för befattningshavare vid sjukhuset.

Landstingskommunen övertager vidare Kronans förpliktelser och inträder som abonnent enligt det avtal om leverans av värme till sjukhuset, som upprättats år 1959 mellan Kungl. Maj:t och Kronan, å ena, och Örebro stads industriverk, å andra sidan. Anslutningsavgiften skall dock erläggas av Kronan. Därest del av den erlagda anslutningsavgiften återbetalas, äger Kronan uppbära beloppet ifråga.

§ 12.

Detta avtal, som träder i kraft den 1 januari år 1962 under förutsättning av Kungl. Maj:ts och riksdagens samt Örebro läns landstings godkännande, gäller intill dess beslut fattas om villkoren för landstingskommunens övertagande av huvudmannaskapet för den egentliga mentalsjukvården i länet.

Därest dylikt beslut ej fattas, äga parterna rätt att uppsäga avtalet att upphöra efter den 31 december år 2021, varvid en uppsägningstid om tre år skall gälla. Från och med den 1 januari år 2022 gäller avtalet eljest tills vidare med en ömsesidig uppsägningstid av tre år.

Skulle Falbygdens sjukhus under avtalstiden komma att övertagas av vederbörande landstingskommun, skola parterna upptaga förhandlingar rörande nya villkor för driftsersättningens beräkning enligt § 7.

III. Departementschefen

Frågan om en förbättrad samordning av sjukvårdens olika grenar genom att i största möjliga utsträckning sammanföra dem under ett enhetligt huvudmannaskap har sedan länge varit aktuell. Ett viktigt steg i denna riktning har, såvitt angår kroppssjukvården, tagits i den proposition om huvudmannaskapet för provinsialläkarväsendet som i dagarna avlämnats till riksdagen. Att en liknande samordning bör komma till stånd också mellan kroppssjukvård och mentalsjukvård framstår för mig såsom en ur både organisatoriska och sjukvårdsmässiga synpunkter angelägen reform. Det är min förhoppning att förslag härom skall kunna underställas nästa års riksdag.

Inför möjligheten till en sådan reform har emellertid vissa landsting redan nu visat intresse för att mera aktivt än genom det samråd som alltid sker beträffande planläggningen av mentalsjukvårdsorganisationen samarbeta med staten beträffande driften av mentalsjukhus. Jag har tidigare inledningsvis berört samarbetet mellan Stockholms läns landsting och staten. Den planerade samordningen mellan lasarettet och mentalsjuk-

huset i Upplands Väsby kunde emellertid av skäl som redovisats för 1961 års riksdag tyvärr inte fullföljas. Samarbetet fortsätter emellertid för att söka få fram andra godtagbara lösningar och åtminstone principförslag härutinnan torde kunna redovisas för 1962 års riksdag.

Örebro läns landsting har — till skillnad mot Stockholms läns landsting, vilket skulle stå som byggherre för och ägare av mentalsjukhuset i Upplands Väsby — endast ifrågasatt att för statens räkning omhänderha driften av Mellringe sjukhus. I intetdera fallet har det varit fråga om ett övertagande av hela huvudmannaskapet för mentalsjukvården inom landstingskommunen.

De fördelar som kan uppnås vid landstingets övertagande av driften av Mellringe sjukhus bör givetvis ses mot den bakgrund, som tecknats av förvaltningsutskottet och sjukvårdsstyrelsen till 1961 års urtima landstingsmöte. Skall huvudmannaskapet för mentalsjukvården överföras till landstingskommunerna, måste det vara en allmän fördel om landstinget beredes möjlighet att ansvara för utrustning och personalorganisation för ett mentalsjukhus samt vinna erfarenheter av driften av ett sådant sjukhus. Härigenom underlättas ett slutligt övertagande av huvudmannaskapet för mentalsjukvården. Jag vill vidare understryka att väsentliga fördelar även torde kunna vinnas genom en bättre samordning mellan Mellringe sjukhus och centrallasarettet i Örebro i vad gäller utnyttjandet av gemensamma medicinska och andra resurser, en samordning som icke utan vissa svårigheter kan åstadkommas vid delat huvudmannaskap. Jag har därför ställt mig positiv till ett driftavtal, byggt på principerna i avtalet med Stockholms läns landsting.

Av vad förut sagts torde framgå, att vid ett driftavtal staten alltjämt skall inneha äganderätten till sjukhuset. Avtalet, som bl. a. innebär att landstinget skall svara för underhållet av sjukhuset, förutsätter att sjukhuset skall drivas på ett sådant sätt att dess vårdstandard i princip blir lägst den vid motsvarande statliga mentalsjukhus tillämpade vårdstandard, närmast den vid det senast uppförda mentalsjukhuset i Falköping, Falbygdens sjukhus. Givetvis bör landstinget inom ramen för gällande författningar ha fria händer att ordna mentalsjukvårdens organisation vid och i anslutning till sjukhuset; det är t. ex. önskvärt att möjligheterna till öppen vård tillvaratas och utvecklas. Vid sjukhuset skall i princip beredas vård av sådana psykiskt sjuka, som mottagas på statens mentalsjukhus. Undantag har dock gjorts för sådana sjuka som kräver vård å fast paviljong, specialavdelning eller avdelning avsedd för patienter med tuberkulos i smittsam skede. Vårdnadsskyldigheten skall ej heller omfatta sådana som omhändertagits för vård å statliga sjukhus enligt 4 § lagen den 4 juni 1954 (nr 483) om undervisning och vård av vissa psykiskt efterblivna.

Sjukhusets beläggning bör ske i den takt, som anläggningarna kan ianspråktagas och personal anställas. Sjukhuslagen och sjukhusstadgan

bör principiellt gälla för sjukhusets förvaltning och drift. Särskilda regler är dock nödvändiga för direktionens sammansättning, vårdavgifternas storlek m. m. Kungl. Maj:t bör sålunda utse två representanter i sjukhusets direktion och bör vidare utse en revisor för granskning av dess förvaltning och räkenskaper. Vårdavgifterna bör utgå enligt de för statens mentalsjukhus gällande avgiftsbestämmelserna.

Vad angår de ekonomiska mellanhavandena anser jag det lämpligt att landstinget svarar för sjukhusets utrustning. Arbetet härmed bör dock ske efter samråd med mentalsjukvårdsberedningens byggnads- och utrustningsdelegation, som eljest skulle omhänderha uppgiften och som planerat och till en del påbörjat utrustningsarbetet. I den mån upphandling skett eller kontrakterats innan avtalet träder i kraft, torde få förutsättas, att landstinget övertager upphandlad eller kontrakterad utrustning. Staten, som ju eljest skulle vara ansvarig för sjukhusets utrustning, bör bidra till utrustningskostnaderna, vilka beräknas motsvara ett belopp om 4 500 kronor per vårdplats.

I samband med förslaget till avtal med Stockholms läns landstingskommun påpekades, att statens ekonomiska mellanhavande med landstingskommunen icke borde givas en lösning, som kunde anses prejudicerande för en huvudmannaskapsreform. Låneformen ansågs därför böra tillämpas för statens bidrag till sjukhusets uppförande och utrustning. Det synes mig rimligt att samma bidragsform tillämpas även för utrustningen av Mellringe sjukhus. Vid ett framtida övertagande av huvudmannskapet skulle det härigenom icke föreligga andra förutsättningar i ekonomiskt avseende för Örebro läns landsting än för övriga landsting. Landstinget i Örebro län bör därför erhålla ett ränte- och amorteringsfritt statligt lån för utrustningen av Mellringe sjukhus med ett belopp högst motsvarande nyssnämnda 4 500 kronor per vårdplats. Lånemedlen skall utbetalas i tre lika stora delar under budgetåret 1962/63.

Staten skall i princip ersätta landstinget driftkostnaderna. Ersättningen föreslås utgå med belopp per vård dag, som motsvarar genomsnittliga nettodriftkostnaden per vård dag under motsvarande tid vid Falbygdens sjukhus. Detta är också i överensstämmelse med vad som förutsattes i avtalet om mentalsjukhuset i Upplands Väsby. Skulle Mellringesjukhuset icke kunna beläggas med patienter under kalenderåret 1962 skall landstinget erhålla ersättning för sina personal- och omkostnader, vilka icke kan fördelas på vård dagar. Om skillnad i dyrort skulle uppstå mellan Falköping och Örebro, utgår jag från att förhandlingar skall kunna upptagas om ändrade grunder för driftersättningen i den del denna avser ersättning för lönekostnader. Vidare bör landstinget ha ersättning för de kostnader, som avser av staten anordnad utbildning vid sjukhuset.

I överensstämmelse med Upplands-Väsbyavtalet bör ett driftavtal rörande Mellringe sjukhus gälla i 60 år eller till den tidigare tidpunkt, då

landstinget övertagit huvudmannskapet för den egentliga mentalsjukvården i Örebro län.

Jag vill slutligen erinra om att ifrågavarande avtal förutsätter att Örebro stad godkänner att landstinget inträder i statens ställe beträffande ingångna avtal om leverans av värme m. m. till sjukhuset.

Under åberopande av vad jag i det föregående anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna avtal med Örebro läns landsting angående dess övertagande av driften vid Mellringe sjukhus i Örebro från och med den 1 januari 1962.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Regenten, att proposition av den lydelse, bilaga till detta portokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Ingemar Nygren